

คอกกล้วยไม้ในดวงใจ

.....ระพี สาคริก

ฉันยังคงจำวันนั้นได้ดี วันซึ่งตัวเองยังมีอายุไม่ถึง 20 ขวบ โดยที่เป็นวันซึ่งผู้ใหญ่ผู้มีเงิน มีฐานะความเป็นอยู่สูงเหนือตัวฉันอย่างมากมาย ได้สะท้อนพฤติกรรมออกมาในเชิงขับไล่ฉันออกจากเรือนกล้วยไม้ และจากรั้วบ้านซึ่งเขาผู้เป็นเจ้าของเห็นเจ้าของหวงนักหวงหนาพร้อมมักบ่นกล่าวตามหลังมาว่า **เจ้ายังเล็กนักและมีมือที่ยังใหม่ต่อการเล่นกล้วยไม้ เจ้ารู้หรือเปล่าว่า กล้วยไม้ของฉันแต่ละต้นนั้นมันราคาเท่าไร**

นี่คือประกายไฟซึ่งได้รับการจุดขึ้นในหัวใจฉันจากช่วงแรก ๆ ของชีวิตและงานกล้วยไม้ โดยเหตุที่ตนเองได้รับผลกระทบจากคำกล่าวนั้นมาก เพราะมันมีกระแสตรงเข้าถึงส่วนลึกของความรู้สึกซึ่งมีพื้นฐานธรรมชาติที่มุ่งมองสู่อีกด้านหนึ่งอยู่แล้ว จึงสะท้อนกลับออกมาเป็นคำถามที่นำไปขบคิดว่า **กล้วยไม้หรือคนกันแน่ ที่ถือรากฐานของบทบาทอยู่ในสังคมนี้** เนื่องจากก่อนหน้านั้น ตัวเองก็ได้สัมผัสกับกระแสทั่ว ๆ ไปที่มักกล่าวว่า **กล้วยไม้เป็นสิ่งน่ารังเกียจและทำลายเศรษฐกิจ เพราะเป็นของเล่นสำหรับศักดินา เศรษฐีและคนแก่ซึ่งใช้ชีวิตอย่างไร้คุณค่า**

จากจุดเริ่มต้นดังกล่าวแม้เพียงจุดเดียว และบางคนอาจคิดว่าเป็นจุดเล็ก ๆ แต่มันก็ได้ผลักดันให้ฉันนำไปขบคิดและปฏิบัติ เพื่อสานกระแสด้วยชีวิตตนเอง เพื่อหวังรู้และเห็นเป็นรูปร่างที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยตั้งปณิธานว่า **จะต้องหาคำตอบจากจุดนั้นให้เห็นภาพของจริงด้วยตนเองได้ชัดเจนที่สุด ทราบเท่าที่ชีวิตยังคงอยู่**

ขณะนั้นฉันรู้สึกว่ายังมีคนไทยเพื่อนเราอีกแทบทั้งเมือง ที่ไม่เคยได้รู้ได้เห็นหรือได้สัมผัสว่า กล้วยไม้คือต้นไม้อะไรและมีรูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร เขาเหล่านั้นเมื่อได้ยินคำว่า **กล้วยไม้** หลายคนชะเง้อคอดูแทบจะสุดตัว แต่มันก็ยังคงไกลต่อสายตาคอนอย่างเขาและเรา ๆ ซึ่งเป็นสามัญชน จะสามารถเชื่อมโยงกระแสให้ไปถึงเพื่อมองเห็นได้อย่างชัดเจน

ส่วนอีกมุมหนึ่งซึ่งเป็นด้านตรงข้าม คนในกลุ่มเศรษฐีและมียศฐานาศักดิ์ ต่างก็เล่นกล้วยไม้กันอยู่ในรั้วบ้านตัวเองและพรรคพวกซึ่งต่างก็มีการปิดกั้นกันไว้อย่างแน่นหนา และลักษณะการเล่นก็ยังสะท้อนภาพพจน์ให้คนทั่วไปรู้สึกว่ **กล้วยไม้เป็นของเล่นสำหรับคนมีเงินมียศศักดิ์เท่านั้น**

ผลกระทบดังกล่าวนับเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้พลังซึ่งอยู่ในรากฐานตัวฉันปรากฏออกมาเป็นกระแสของการค้นรจนชวนขวายนสุดฤทธิ์เท่าที่แรงใจแรงกายตัวเองมีอยู่เป็นธรรมชาติพึงกระทำได้ เพื่อแสวงหาสิ่งซึ่งตนเองสงสัยอยู่แล้ว **ฉันได้พบกับสังขรกรรมวิถีทางซึ่งตนเองมุ่งมันอย่างแน่วแน่เรื่อยมาว่า บางครั้งก็มิกล้าแหงอันแข็งแรงแและหนาทึบอันเป็นผลจากสิ่งก่อสร้างทางวัตถุในอดีต ที่ทำให้ต้องเบียดเสียดฝ่าฝูงคนซึ่งยืนขวางกั้นอันต่างก็มีร่างกายกำยำล่ำสันซึ่งเดินขวักไขว่ไปมา เพราะต้องการเห็นภาพของจริงให้แน่ชัด เพื่อนำข้อมูลมา เผยแพร่แก่บรรดาเพื่อนผู้ร่วมชีวิตอยู่ในสังคมเดียวกันกับฉัน ซึ่งยังมีอีกเป็นจำนวนมากที่คอกอยู่ในสภาพมืดมนและคือโอกาส อีกทั้งที่ยังคงถูกพลังจากผิวอันสวยสดงดงามของคอกกล้วยไม้ซึ่งมีผลล่อตาล่อใจจนทำให้วิถีชีวิตต้องสับสนวนเวียนอยู่กับมันจนไม่อาจเข้าถึงของจริง**

จนในที่สุด สายตาฉันก็เริ่มมองเห็นภาพของคอกกล้วยไม้คงใหญ่ ซึ่งไม่เพียงมีคอกสวยงามเช่นที่เคยได้พบเห็นมาก่อน หากยังมีสภาวะอันสว่างไสวอยู่ในเนื้อแท้ และเป็นของใหม่สำหรับชีวิตเท่าที่ผ่านมาแล้ว

ฉันหวนกลับไปมองสู่เพื่อน ๆ ซึ่งอยู่เบื้องหลังด้วยความรู้สึกที่มีความหวังอยู่กับเขาทั้งหลาย โดยที่คิดว่าหากเขาเดินตามรอยซึ่งตนเองผ่านมาแล้วอย่างมั่นคง แต่ละคนย่อมสามารถมองเห็นคอกกล้วยไม้พันธุ์ใหม่ซึ่งฉันเห็นและคงมีกำลังใจเพิ่มขึ้นเพื่อมุ่งไปให้ถึงได้ สำหรับตัวเองดูเหมือนว่าจะทำให้เกิดตระหนักได้ชัดเจนยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ ว่า **แต่ละคน ต่างก็มีสิทธิ์ที่จะเห็นได้เข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน** กับอีกประการหนึ่งซึ่งน่าจะถือว่าสำคัญอย่างยิ่งก็คือ แต่ก่อน ๆ ภาพที่เห็นมันเป็นภาวะหลากหลายไม่ว่าด้วยสีเส้นหรือรูปแบบ ซึ่งทำให้เกิดความมากหน้าหลายพันธุ์ แต่สิ่งใหม่ที่พบนั้นคือภาพของความเป็นหนึ่งเดียว โดยที่ช่วยสานกระแสความหลากหลายให้เชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกันได้ทั้งหมด

คงต้องสารภาพว่า ตัวเองตกอยู่ในสภาวะตื่นตลึงกับกล้วยไม้พันธุ์ใหม่ซึ่งไม่เคยได้พบเห็นมาก่อนอยู่นาน -

พอสมควร แต่กาลเวลาก็ได้เปิดโอกาสให้สามารถเรียกสติกลับคืนมาและแปรสภาพต่อไปเป็นการพิณพิเคราะห์ ฉันมองย้อนหลังกลับไปสู่จุดเริ่มต้นเป็นที่มาของกระแสการค้นหาลักษณะเอาจริงเอาจังจากตัวเอง ประกอบกับบรรยากาศตลอดวิถีทางซึ่งผ่านพ้นมาแล้ว และตลอดช่วงเวลาของการต่อสู้ ทำให้รู้สึกว่ามีไม่ใช่เพื่อใครอื่นนอกจากเพื่อความ- ต้องการของตัวเองผู้มีธรรมชาติกระหายต่อการเรียนรู้ โดยที่อยากรู้ อยากเห็นและอยากสัมผัสด้วยสายตา แม้ด้วย ส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย ว่าดอกกล้วยไม้จริง ๆ นั้นมันเป็นอย่างไร

บัดนี้วัยฉันก็ล่วงเลย 70 ปีมาแล้วอย่างสอดคล้องกันกับกาลเวลาที่ไม่เคยหยุดรอใคร บนหลักเดียวกันกับชีวิตอันสิ่งอันซึ่งปรากฏร่วมกันอยู่ในโลกนี้ ที่ไม่เคยมีอะไรที่ยั่งยืนจริงจังอยู่ได้แม้แต่กล้วยไม้ในด้านอันเป็นภาพของความหลากหลาย เพราะธรรมชาติไม่เคยให้อิสริทธิ์แก่ชีวิตใดหรือสิ่งใดทั้งสิ้น

ฉันได้ใช้โอกาสอันมีค่าเท่าที่กาลเวลาและจังหวะของสิ่งแวดล้อมจะเปิดให้ กับใช้สมองซึ่งธรรมชาติได้มอบ- มาไว้แต่กำเนิด เพื่อการเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผ่านเข้ามาสัมผัสกับชีวิตตัวเองอย่างเต็มที่เท่าที่พึงกระทำได้โดยไม่ ละครด บัดนี้มันได้ช่วยให้ รู้และเห็นรวมทั้งเข้าใจแจ่มชัดยิ่งขึ้นแล้วว่า ดอกกล้วยไม้ซึ่งเคยปรากฏเห็นอยู่ในรั้วบ้าน ของเศรษฐี รวมทั้งเศรษฐีคนที่เคยแสดงความรังเกียจและไล่ฉันออกจากบ้านเขาอย่างถูกเหยียดหยาม ได้มีโอกาส ขยายขอบข่าย และแปรสภาพจากเงื่อนไขอันถ้อยมูลค่าเป็นสำคัญและกำหนดกรอบซึ่งมีขนชั้นเป็นเหตุผล มาเน้นถึง คุณค่า และออกสู่เพื่อนมนุษย์ที่มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ในอีกด้านหนึ่ง จนถึงมือชาวสวนชาวไร่ซึ่งยังยากไร้ และถึง ชีวิตเด็ก ๆ ที่ยังคงวิ่งอยู่บนทางเท้าริมถนน เพื่อการชားหารายได้ เลี้ยงชีพในลักษณะ **หาเช้ากินค่ำ** ซึ่งเป็นวิถีชีวิต ในอุ้งมือของการปลูกฝังสั่งสอนจากธรรมชาติ ทำให้เขาทั้งหลายตระหนักถึงคุณค่าและความหมายที่แท้จริงของตน- เองลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ซึ่งชีวิตดังกล่าวเป็นมุมที่สามารถเข้าถึงสังขาร เพราะถือรากฐานมาจากพื้นดิน กับทางเท้าของผู้คนมากหน้า หลายตาซึ่งต่างก็เดินเหยียบย่ำจนทำให้บางครั้งเต็มไปด้วยฝุ่นและคราบโคลน และเติบโตขึ้นมาบนฐานแห่งความจริง ดังกล่าว อันถือเป็นภาพของความมีคุณค่าซึ่งมองเห็นกันคนละด้านกับภาพที่เศรษฐีมีเงิน มีอำนาจและมีบริวารห้อมล้อม พร้อมมูลด้วยคำหวานและลมปากซึ่งทำให้รู้สึกเย็น จากกลิ่น ถึง ผิวกาย

แม้ว่าดอกกล้วยไม้นั้น บางดอกจะร่วงหล่นลงสู่พื้นดินและถูกเหยียบย่ำจนชอกช้ำหรือฉีกขาดไปอย่างไร้ความ หมายด้วยฝ่าเท้าของคนหลายรูปแบบ แต่มันก็เป็นเพียงวิบัติการณของส่วนซึ่งเป็นรูปวัตถุที่มีการแตกดับไปตามกฎเกณฑ์ ของสังขาร ส่วนดอกจริงอันถือเป็นดอกซึ่งปรากฏอยู่ในส่วนที่ลึกกว่า กับทั้งยังสามารถส่งพลังออกมาภายนอก ช่วย ให้ฉันสามารถ เข้าถึงความจริงของดอกกล้วยไม้และสิ่งทั้งหลายทั้งมวลที่รุ่มลุ่มมออยู่ทุกขณะ มันเป็นดอกที่ปราศจากแล้ว ซึ่งรูปลักษณะ จึงยังคงอยู่ในดวงใจฉันได้ตลอดไปอย่างไม่มีวัน ที่จะเกิดวิรรอยของความชอกช้ำบอบสลาย หรือเหี่ยว เจาไปแม้แต่น้อย トラบเท่าที่ใจตัวเองยังมั่นคง แข็งแรง ไม่ถูกดึงไปได้ด้วยแรงจากอิทธิพลของรูปวัตถุที่ล้อมรอบตัว รอบใจอยู่ในชีวิตประจำวัน โดยที่ต่างก็มีพลังไม่ว่าหนักเบาพร้อมจะทะลุทะลวงเข้าไปทำลายดอกจริงซึ่งถือเป็นดวง ใจอันสำคัญที่สุดได้ทุกขณะ ถ้าหากตัวเองเกิดความประมาทขาดสติขึ้นในขณะใดก็ตาม

อนึ่ง ประสบการณ์ชีวิตเท่าที่ผ่านพ้นมาแล้วนานพอสมควร ได้ทำให้ฉันเชื่อมากยิ่งขึ้นว่า ดอกกล้วยไม้ที่อยู่ใน ดวงใจนั้น มันไม่เพียงสะท้อนภาพอันสวยสดซึ่งจำกัดอยู่แต่ในวงการเพื่อน ๆ ผู้เกี่ยวข้องโดยตรงกับกล้วยไม้เท่านั้น โดยเหตุที่ดอกกล้วยไม้นี้เป็นสิ่งปราศจากรูปแบบอันเป็นสิ่งจำกัดกรอบตัวเอง จึงสามารถสะท้อนความสวยสดงดงาม ให้เป็นที่ชื่นชมจากสายตาคนภายนอกได้อย่างอิสระ

ฉันยอมรับสารภาพว่าแต่ละครั้งที่ตัวเองเกิดความรู้สึกว่า มีเพื่อน ๆ ที่พยายามบดขยี้ดอกกล้วยไม้ในดวงใจ ซึ่งฉันรักและหวงแหนเพื่อผลประโยชน์บางประการของเขาเหล่านั้น มันทำให้จิตใจต้องต่อสู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับ กระแสภายในตนเองอย่างหนักหน่วง แต่เมื่อเหตุการณ์ผ่านพ้นไปแล้วและเกิดขึ้นอีกในครั้งถัดไป ก็รู้สึกเบาแรงลง ไปเป็นลำดับ เปลี่ยนวิถีทางมาสู่การหยั่งรู้และเพิ่มพูนภาวะลุ่มลึกยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

ฉันทวนกลับไปคูเพื่อน ๆ ตัวเองอีกครั้งหนึ่ง ไม่ว่าจะจะเป็นใครและชาติไหนภาษาไหน ก็มีสักคนที่ตาม เมื่อชีวิตผ่านพ้นมาถึงช่วงนี้ ธรรมชาติของดอกกล้วยไม้ที่ปรากฏอยู่ในซัดเจนพอสมควรแล้วได้ทำให้รู้สึกว่า เขาทั้งหลายล้วนแล้วเป็นมิตรผู้ให้คุณค่าแก่ชีวิตฉันมากอย่างหาสิ่งใดมาเปรียบด้วยมิได้ เนื่องจากได้มีโอกาสเป็นครูที่แท้จริง ผูกสอนจิตใจให้มั่งรู้สัจจะ เห็นสัจจะ และเข้าถึงสัจจะได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปเป็นลำดับ พลังสัจจะซึ่งมีรากฐานหยั่งลงลึกซึ่งอย่างแท้จริงนี้เองที่ช่วยยให้ฉันมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ทำให้สามารถรักษาดอกกล้วยไม้อันล้ำค่าในดวงใจ ซึ่งแม้ว่าจะมีเพียงดอกเดียว ให้สคลิสอยู่ได้และพร้อมที่จะอำนวยการประโยชน์ตลอดไป

ตนเองรู้สึกว่าได้เป็นหนี้บุญคุณแก่พลังเงื่อนไขจากมุมหนึ่งของชีวิตอันถือเป็นจุด เริ่มต้นให้ฉันสนใจจับเอากล้วยไม้มาเป็นแนวทางชีวิตเพื่อการต่อสู้อย่างท้าทายที่สุด แม้ตนเองจะรู้ว่ามันมีพลังดังกล่าวเป็นความจริงอยู่ แต่ก็ไม่อาจบอกให้ใครอื่นรู้ได้เห็นได้อย่างที่ใฝ่มองเห็น ว่าสิ่งนั้นคืออะไรและมีรูปร่างลักษณะอย่างไร เพราะมันมีรูปลักษณะจริงอยู่เพียงเฉพาะตัวและไปกับตัว ไม่ว่าจะตนเองจะไปในที่แห่งหนใด ไม่ว่าจะขณะที่ฉันมีโอกาสสัมผัสกับสิ่งใดก็ตาม มันจะบอกได้ด้วยภาษาของมันเอง โดยที่ฉันก็เข้าใจมันด้วยภาษาของตนเองเช่นกัน

สิ่งซึ่งได้กล่าวมานี้ มันบอกฉันด้วยภาษาของมันว่า ดอกกล้วยไม้ซึ่งวิถีชีวิตตนเองได้ติดตามแสวงหามาตั้งแต่ยังเยาว์วัยนั้น บัดนี้ก็ได้พบแล้วว่า ดอกที่แท้จริงมันเจริญงอกงามและสกลิสขึ้นมาจากในดวงใจฉันเอง โดยที่ไม่มีมือหรืออำนาจจากบุคคลอื่นใดสามารถเอ้อมเข้ามาถึงเพื่อปิดกั้นกักขังไว้ได้ แม้รื้อบ้านอันแข็งแรงหรือเข้าซึ่งทรงพลังจะก้าวเข้ามาเหยียบย่ำทำให้ชอกช้ำได้อย่างดอกกล้วยไม้อันเป็นเพียงสิ่งประดิษฐ์แม้จากพื้นฐานด้านรูปวัตถุของธรรมชาติซึ่งล้วนเป็นสิ่งปราศจากตัวตนที่แท้จริง ซึ่งสูญสลายไปแล้วดอกแล้วดอกเล่า พันธุ์แล้วพันธุ์เล่า โดยที่มนุษย์ซึ่งชีวิตยังคงตกอยู่ในวังวนแห่งกรรม ต่างก็อาศัยการเปลี่ยนแปลงอันเป็นสังขารมาอ้างว่า พันธุ์นั้นจะสูญพันธุ์นั้นจะสิ้น แล้วก็ฉกฉวยโอกาสนำมาใช้เป็นเครื่องมือช่วงชิงอำนาจซึ่งกันและกัน อันมีแนวโน้มนำไปสู่การฆ่าฟันกันอย่างไม่จบสิ้นจนกว่าสังคมนั้นและโลกนี้จะแตกดับไป อันถือเป็นที่สุดจุดจบ

ฉันยอมรับว่า การเขียนเรื่องสั้นนี้ ก็เพื่อหวังระบายความรู้สึกในใจออกมาสู่ภายนอก แต่ก็เชื่อว่าจะเป็นเพียงการระบายแบบทิศทางเดียวอันถือได้ว่าเป็นภาวะเลื่อนลอย เพราะจุดมุ่งหมายที่ไกลกว่านั้นและเชื่อว่ามิเหตุมีผลรองรับอยู่ก็คือ ตนเองมุ่งหวังแรงสะท้อนกลับอันเป็นสิ่งเชื่อว่า สามารถรักษาดอกกล้วยไม้อันทรงคุณค่าในดวงใจฉันไว้ให้คงอยู่ในสภาพที่ปลอดภัยจากแรงดึงดูดของกระแสสิ่งแปลกปลอมภายนอก ซึ่งส่งผลกระทบมาสู่ชีวิตฉันและดอกกล้วยไม้ที่รักรุนแรงยิ่งขึ้นเป็นลำดับอย่างวันแล้ววันเล่า ตราบเท่าที่ชีวิตยังคงต้องอยู่และต่อสู้กับโลกตลอดไปอย่างหลีกเลี่ยงสังขาร นั้นเสียมิได้

หาก ดอกกล้วยไม้ในดวงใจฉันขาดความมั่นคงเสียแล้ว ชีวิตตนเองก็ย่อมไร้คุณค่าและขาดความหมายอันแท้จริงด้วย สิ่งสุดท้ายที่จะสามารถตัดสินใจประเด็นดังกล่าวแล้วได้ถูกต้องและเฉียบขาด ก็คงเป็นสิ่งที่พึงมาถึงจริงในวันหนึ่งซึ่งเป็นวันสุดท้ายของชีวิต ที่ฉันหรือแม้แต่ใครอื่นก็บอกไม่ได้ว่าเมื่อใดและมีสิ่งใดเกิดขึ้น แต่มันก็เป็นสิ่งที่ไม่ว่าชีวิตฉันหรือชีวิตอื่นใดก็ตาม ย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นด้วยกันทั้งนั้น

ห้องสมุดกล้วยไม้ ระเบียบ สาคกริก ซึ่งธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ร่วมกับกรมศิลปากร ได้ร่วมใจร่วมแรงกัน รวมทั้งได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากบุคคลหลายฝ่าย นำไปไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ เพื่อเป็นสมบัติของส่วนรวมโดยเน้นบริการสาธารณะสู่ชนรุ่นหลัง และฉันก็ได้มอบให้ทั้งหมดจากสมบัติซึ่งตนเองสะสมมา ด้วยจิตวิญญาณแห่งความรักอย่างแท้จริงจากช่วงเวลาพร้อมตลอดชีวิต โดยที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สกมมหาสังฆปริณายก ได้เสด็จเป็นองค์ประธานในพิธีเปิดไปแล้ว เมื่อวันที่เสาร์ที่ 4 ธันวาคม 2536 ซึ่งอาจมีหลายคนมองภาพเพียงด้านของรูปวัตถุ แม้มีเสียงสะท้อนออกมาเสมอ ๆ ว่า การที่เมืองไทยเติบโตขึ้นมาในด้านกล้วยไม้จากแทบไม่มีอะไรเลย ก็เพราะฉันสอนให้คนรู้จักกล้วยไม้พันธุ์ต่าง ๆ และการเพาะเลี้ยง บทความเรื่องนี้ถือเป็นภาพรวม ซึ่งประกาศคุณค่าการของห้องสมุดแห่งนี้ ซึ่งใครไม่ว่าชีวิตจะเกี่ยวข้องกับสิ่งใดก็ตาม หากหยั่งรู้ได้ถึง ย่อมสามารถนำสู่การให้ประโยชน์ได้ทุก ๆ เรื่อง ส่วนใครจะรู้ได้ลึกได้คั้นย่อมถือถือเป็นสังขารของมนุษย์แต่ละชีวิต.